

Отново мерки на БНБ

Автор: Георги Ангелов

На 22 февруари управителният съвет на Българската народна банка въведе нови мерки против бързия ръст на кредитите, отпускани от банките. Мерките се въвеждат чрез промяна в Наредба 21 за задължителните минимални резерви, които банките поддържат в БНБ.

Според промените банките с най-агресивна кредитна политика следва да формират допълнителни задължителни минимални резерви. Банките с най-агресивна кредитна политика са тези, които отговарят едновременно на два критерия: 1. Да са превишили определения от централната банка тримесечен темп на нарастване на кредитите от 6 % за 1 тримесечие, 12 % за първите две тримесечия, 18 % за първите три тримесечия, и 24 % за цялата година; 2. Сборът на предоставените от тях кредити и рисковопретеглените приравнени на балансови активи задбалансови позиции, намален с размера на собствения им капитал, да надхвърля 60 на сто от привлечените от тях средства от лица, различни от банки и небанкови финансови институции. Допълнителните задължителни резерви са в двоен размер на абсолютната сума на надвишението над заложения тримесечен ръст.

Според БНБ целта на новите мерки е продължаване политиката *“на стабилизация на темповете на нарастване на кредита за частния сектор до умерено равнище, което може да бъде поддържано в средносрочен период, без да се застрашава финансовата стабилност”*. Освен това мярката е временна и ще действа до момента, *“в който се достигнат по-умерени и устойчиви темпове на нарастване на кредита за частния сектор”*, но БНБ си запазва правото да предприеме допълнителни мерки с цел *“постигане на балансирано и устойчиво нарастване на кредита за частния сектор”*.

От посочените по-горе цели става ясно, че БНБ намира ръста на кредита към частния сектор за прекалено бързо растящ, което според централната банка не е балансирано и устойчиво и застрашава финансовата стабилност. Освен това БНБ възприема предприетите мерки като *“допълнителен “буфер” срещу потенциална реализация на натрупания кредитен риск”*, като мерките *“отчитат индивидуалните рискови характеристики на банките”*

Всичко това показва, че основната причина за предприетите от БНБ мерки е свързана с риска за финансовата стабилност, породен от невръщане на кредити /кредитен риск/ към част от банките, които банки са с *“най-агресивна кредитна политика”*.

Нормално е на един пазар тези компании, които работят неблагоприятно, да фалират. По този начин съответният пазар се изчиства от неефективните компании. Какво е различното с банките в България? Разликата е, че депозитите в банките са гарантирани от Фонда за гарантиране на влоговете в банките. Ако фалира банка, фондът е длъжен да изплати влоговете на хората в тази банка. Във фонда, обаче, има 254 милиона лева /към края на януари 2005 година/, които са крайно недостатъчни, за да покрият фалита дори на една средна банка. Тоест, ако фалира една средна банка, фондът за гарантиране на влоговете ще се изпразни и ще има нужда от бюджетна субсидия в огромни размери. Това, от своя страна ще доведе до голям бюджетен дефицит и е възможно да предизвика банкова паника и масово

теглени на влогове, а освен това ще доведе до голяма инфлация и възможни последващи рискове.

Очевидно проблемът се поражда от наличието на фонд за гарантиране на влоговете, който не може да гарантира влоговете. Това не е нов проблем – още първият такъв фонд, създаден през 1829 година в щата Ню Йорк, среща подобни затруднения, защото размерът на вноските за всички банки е еднакъв. Това води до субсидиране на слабите институции за сметка на силните, защото всички те получават гаранция за дълговете си от фонда и съответно дори слабите институции успяват да привлекат клиенти. Когато обаче тези по-слаби банки фалират плаща фондът, който се финансира от всички. Защитата на всички банки прави и клиентите по-малко предпазливи за дейността на банките, което позволява на банките да поемат повече рискове. Всъщност това е добре познатият проблем с моралния риск (*moral hazard*), възникващ от непазарното застраховане на депозитите, при което размерът на застрахователните вноски не зависи от стабилността и риска на банката. Неслучайно този първи фонд за гарантиране на депозитите фалира през 1841 - 1842 година при фалита на 11 банки.

Решаването на проблема с непазарността и слабостта на фонда за гарантиране на депозитите чрез допълнителни мерки на БНБ има като негативен резултат ограничаване на възможностите за увеличаване на кредита към частния сектор и съответно покачване на лихвите по кредитите. Това при равни други условия означава по-малко инвестиции и по-нисък икономически растеж. Друга цена, наложена от мерките на БНБ е това, че с тях се пречи на неефективните банки да фалират и по този начин да се засили банковият пазар, т.е. пречи се на естествения отбор и конкуренцията да действат. С други думи, мерките на БНБ имат своята цена за реалната икономика и ако има възможност да се избегнат или да се заменят с по-ефективни мерки това трябва да се направи.

Най-ефективният и пропазарен вариант, който може да се предложи като алтернатива на мерките на БНБ, е реформа в дейността по гарантиране на депозитите. Това може да стане чрез изискване банките да застраховат своите депозити при голям чуждестранен застраховател, който в случай на фалит може да покрие задълженията към вложителите /което фондът за гарантиране на депозитите не може да направи/. Застрахователят ще има стимул да оцени риска, поеман от съответната банка и съответно ще иска от по-рискските банки по-високи премии, което ще ги принуди да бъдат по-благоразумни, за да не плащат високи застрахователни премии. Чрез застраховането при голям международен застраховател се избягват и двата проблема – няма да има нужда от бюджетни разходи при банкова криза, нито пък фалитът на отделна банка ще доведе непременно до банкова паника. По този начин няма да има и разход за икономиката под формата на по-високи лихви и по-малко предлагани кредити.

Разбира се, има и по-краен вариант за справяне с проблема – премахване на гарантирането на влоговете въобще и тогава всеки човек ще трябва сам да поеме отговорност когато си влага парите в една или друга банка. Този вариант, обаче, не е възможен заради изискванията на Европейския съюз /въпреки че той действа в страни като Нова Зеландия, например/.

Изводът е, че съществува проблем, свързан с фонда за гарантиране на влоговете, но приетите от БНБ мерки са прекалено скъпо решение на този проблем. По-ефективното решение е реформа на самата система за гарантиране на влоговете.